

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 11 stycznia 2024 r.

BADK.DPK.133.172.2023 MKo

P11-03/23	Data wpływu petycji 17 listopada 2023 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 11 stycznia 2024 r.

KODEKS KARNY WYKONAWCZY
TEMAT
TERMIN ZŁOŻENIA WNIOSKU O WARUNKOWE
PRZEDTERMINOWE ZWOLNIENIE

WNOSZACY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany art. 161 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, w celu umożliwienia skazanemu na karę pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat złożenie wniosku o udzielenie warunkowego zwolnienia po upływie 6 miesięcy od wydania ostatniego postanowienia w tym przedmiocie.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Wnoszący petycję podniósł, że ustawą z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 2600), został zmieniony m.in. art. 161 § 4 Kodeksu karnego wykonawczego, który reguluje częstotliwość składania przez skazanego lub jego obrońcę wniosku o warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności.

W petycji podniesiono, że przed wejściem w życie, które obowiązują od 1 października 2023 r., skazany lub jego obrońca mogli składać wniosek o warunkowe zwolnienie co 3 miesiące, jeżeli suma orzeczonych kar pozbawienia wolności nie przekraczała 3 lat oraz co 6 miesięcy, jeżeli suma orzeczonych kar pozbawienia wolności przekraczała 3 lata. Sąd penitencjarny, gdy wpłynął wniosek, nie rozpoznawał go aż do upływu tego okresu tj. 3 lub 6 miesięcy od wydania ostatniego postanowienia o odmowie zwolnienia.

Przywołana w petycji nowelizacja spowodowała wydłużenie terminów, w których skazany i jego obrońca mogą złożyć wnioski o warunkowe zwolnienie. Obecnie taki wniosek może być złożony co 6 miesięcy, jeżeli suma kar pozbawienia wolności nie przekracza 5 lat oraz po roku, gdy suma orzeczonych kar pozbawienia wolności przekracza 5 lat. Sąd penitencjarny, podobnie jak w regulacji sprzed zmiany, złożonego przez skazanego lub jego obrońcę wniosku nie rozpoznaje, aż do upływu okresu 6 miesięcy lub roku od wydania ostatniego postanowienia o odmowie warunkowego zwolnienia.

W opinii wnioskodawcy, zmiana art. 161 § 4 Kodeksu karnego wykonawczego została przeprowadzona na niekorzyść skazanych odbywających bezwzględne kary pozbawienia wolności. Zdaniem autora petycji, roczny okres oczekiwania na ponowną możliwość rozpatrzenia wniosku jest zbyt długi, a zmiana przepisów została dokonana wyłącznie ze względów politycznych z naruszeniem art. 2 Konstytucji RP.

W celu umożliwienia skazanym zwiększenia częstotliwości składania wniosku o warunkowe zwolnienie, w petycji zaproponowano, aby treść art. 161 § 4 Kodeksu karnego wykonawczego zmienić i nadać mu brzmienie:

„Art. 161 § 4. Jeżeli suma kar przekracza 5 lat pozbawienia wolności, skazany lub jego obrońca może składać do sądu wnioski w przedmiocie udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty pozostałej do odbycia kary, po upływie 6 miesięcy od ostatniego posiedzenia sądu.”

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.), dalej: „k.k.”, reguluje zasady stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Zgodnie z art. 77 § 1 k.k. skazanego na karę pozbawienia wolności sąd może warunkowo zwolnić z odbycia reszty kary tylko wówczas, gdy jego postawa, właściwości i warunki osobiste, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary uzasadniają przekonanie, że skazany po zwolnieniu będzie stosował się do orzeczonego środka karnego lub zabezpieczającego i przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa.

Formalnymi przesłankami warunkowego zwolnienia są tzw. ustawowe minima efektywnego odbycia kary. Stosownie do art. 78 § 1 k.k. skazanego można warunkowo zwolnić po odbyciu co najmniej połowy kary, a jeżeli wymierzono karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 25 lat - po odbyciu co najmniej 15 lat kary.

Gdy sprawca został skazany na zwykłą karę pozbawienia wolności w warunkach recydywy szczególnej podstawowej, wymagane minimum efektywnie odbytej kary pozbawienia wolności jest wyższe i wynosi 2/3. Gdy sprawca został skazany jako tzw. recydywista seksualny, multirecydywista lub inny szczególnie groźny przestępca zrównany w swoim prawnokarnym statusie z multirecydywistami, tj. jako przestępca wymieniony w art. 65 k.k. (zob. postanowienie SN z 12.10.2021 r., IV KK 378/21, LEX nr 3342015), minimum odbytej kary pozwalającej na zastosowanie instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności jest jeszcze wyższe i wynosi 3/4 kary (art. 78 § 2 k.k.).¹

Zgodnie z art. 78 § 3 k.k. skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności można warunkowo zwolnić po odbyciu 30 lat kary.

¹ V. Konarska-Wrzosek [w:] A. Lach, J. Lachowski, T. Oczkowski, I. Zgoliński, A. Ziółkowska, V. Konarska-Wrzosek, *Kodeks karny. Komentarz*, LEX/el. 2023, art. 78.

W razie warunkowego zwolnienia czas pozostały do odbycia kary stanowi okres próby, który jednak nie może być krótszy niż 2 lata ani dłuższy niż 5 lat (art. 80 § 1 k.k.).

Jeżeli czas pozostały do odbycia kary jest krótszy niż 2 lata, okres próby wynosi 2 lata. Jeżeli do odbycia kary pozostało skazanemu więcej niż 5 lat, okres próby wynosi 5 lat. W odniesieniu do multirecydywistów (art. 64 § 2) okres próby nie może być krótszy niż 3 lata. Dotyczy to także sprawców, którzy z popełniania przestępstw uczynili sobie stałe źródło dochodu lub popełnili jedno z przestępstw określonych w art. 64a.²

W razie odwołania warunkowego zwolnienia ponowne warunkowe zwolnienie nie może nastąpić przed odbyciem, po ponownym osadzeniu, przynajmniej roku kary pozbawienia wolności, a w wypadku kary dożywotniego pozbawienia wolności przed odbyciem przynajmniej 5 lat (art. 81 § 1 k.k.).

Art. 82 § 1 k.k. ustanawia moment (chwilę) odbycia kary pozbawienia wolności w razie pozytywnego zakończenia okresu próby. Jeżeli w okresie próby oraz w ciągu 6 miesięcy od jego zakończenia nie odwołano warunkowego zwolnienia, momentem odbycia kary jest moment warunkowego zwolnienia.³

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 127 ze zm.), dalej: „k.k.w.”, reguluje instytucję warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności.

Sąd penitencjarny rozpoznaje wniosek o warunkowe zwolnienie na posiedzeniu, które powinno odbyć się w zakładzie karnym. W posiedzeniu bierze udział prokurator, skazany oraz obrońca, a także inne osoby, którym służy uprawnienie do złożenia wniosku. Złożenie wniosku o warunkowe przedterminowe zwolnienie skazanego z odbycia reszty kary może być skuteczne, jeżeli zostaną spełnione przesłanki formalne w zakresie wykonania minimalnej części kary, które określone są w art. 77 § 1 k.k. Wniosek może złożyć skazany, jego obrońca, dyrektor zakładu karnego lub sądowy kurator zawodowy.

Dyrektor zakładu karnego, składając wniosek o warunkowe zwolnienie, przesyła też opinię sporządzoną przez administrację zakładu karnego zawierającą w szczególności prognozę kryminologiczno-społeczną (art. 161 § 5 k.k.w.). W innych przypadkach opinię tę dyrektor zakładu karnego przesyła na żądanie sądu penitencjarnego lub na prośbę skazanego składającego wniosek o warunkowe zwolnienie.

Jeżeli orzeczona kara lub suma kar nie przekracza 5 lat pozbawienia wolności, wniosku skazanego lub jego obrońcy, złożonego przed upływem 6 miesięcy od wydania

² M. Kulik [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2023, art. 80.

³ G. Łabuda [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, art. 82.

postanowienia o odmowie warunkowego zwolnienia, nie rozpoznaje się aż do upływu tego okresu (art. 161 § 3 k.k.w). Jeżeli orzeczona kara lub suma kar przekracza 5 lat pozbawienia wolności, wniosku skazanego lub jego obrońcy, złożonego przed upływem roku od wydania postanowienia o odmowie warunkowego zwolnienia, nie rozpoznaje się aż do upływu tego okresu (art. 161 § 4 k.k.w.).

W sprawach związanych z wykonywaniem orzeczenia o warunkowym zwolnieniu oraz w sprawie odwołania warunkowego zwolnienia właściwy jest sąd penitencjarny, który udzielił zwolnienia, a jeżeli zwolniony pozostaje pod dozorem – sąd penitencjarny, w którego okręgu dozór jest wykonywany.

Warunkowo zwolnionego sąd penitencjarny może w okresie próby oddać pod dozór kuratora sądowego, osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, organizacji lub instytucji, do której działalności należy troska o wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym, oraz nałożyć na niego obowiązki określone w art. 72 § 1 k.k. (m.in.: informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby, przeproszenia pokrzywdzonego, wykonywania ciężącego na nim obowiązku łóżenia na utrzymanie innej osoby, wykonywania pracy zarobkowej, do nauki lub przygotowania się do zawodu, powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających, poddania się terapii uzależnień). Jeżeli szkoda wyrządzona przestępstwem, za które skazany odbywa karę, nie została naprawiona, sąd penitencjarny może orzec obowiązek określony w art. 72 § 2 k.k. (tj. świadczenie pieniężne wymienione w albo zobowiązać skazanego do naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody w całości albo w części).

W art. 163 § 2 k.k.w. ustawodawca upoważnił sąd penitencjarny wykonujący postanowienie o warunkowym zwolnieniu do dokonywania rozmaitych modyfikacji postanowienia. Jakkolwiek nie znalazło to wyrazu w płaszczyźnie werbalnej, nie powinno budzić wątpliwości, że wszelkie modyfikacje dokonywane w ramach wykonywania postanowienia o warunkowym zwolnieniu muszą mieć na celu osiągnięcie pożądanych i zakładanych rezultatów wychowawczych wykonywania kary pozbawienia wolności. Pamiętać bowiem należy, że udzielenie warunkowego zwolnienia nie jest rezygnacją z wykonywania tej kary, lecz przeniesieniem jej do warunków wolnościowych.⁴

INFORMACJE DODATKOWE:

Do Senatu 8 lipca 2022 r została przekazana Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762, 762 A). Ustawę uchwalono na podstawie

⁴ W. Sych [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. T. Przesławski, LEX/el. 2023, art. 163.

rządowego projektu ustawy, którego celem było wzmocnienie ochrony prawnokarnej przed niektórymi kategoriami przestępstw przez zaostrzenie odpowiedzialności karnej za najpoważniejsze przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, w szczególności na szkodę małoletnich, za przestępstwa drogowe popełniane w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego oraz za przestępstwa popełniane w ramach zorganizowanych grup przestępczych.

Ustawą zmieniającą, znowelizowano część ogólną Kodeksu karnego m.in. w zakresie stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia. Do art. 77 k.k. dodano dwie nowe jednostki redakcyjne § 3 i 4, a w nich możliwość orzeczenia przez sąd w stosunku do sprawcy skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności zakazu warunkowego przedterminowego zwolnienia. Ponadto w art. 78 § 3 k.k. podwyższono z 25 do 30 lat granicę minimalnej długości kary, po odbyciu której osoba skazana na dożywotnie pozbawienie wolności może ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie.

Zamiana art. 77 k.k. spotkała się z krytyką, podnoszono sprzeczność przepisu z:

– wyrażoną w art. 3 k.k. zasadą humanitaryzmu, głównie z poszanowaniem godności człowieka;

– art. 4 § 1 k.k.w. (nakaz humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności) oraz celami kary pozbawienia wolności zawartymi w art. 67 k.k.w., gdyż jako środek o charakterze eliminacyjnym, pozbawia skazanego nadziei i czyni dążenie do rehabilitacji społecznej i edukację skazanego bezcelowymi;

– Rekomendacjami Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zwolnienia warunkowego Rec 2003(22), które w Zasadach ogólnych (II) w pkt 3 stanowią, że „prawo powinno czynić warunkowe przedterminowe zwolnienie dostępnym dla wszystkich skazanych, włączając w to więźniów skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności”;

– orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Senat RP po rozpatrzeniu 4 sierpnia 2022 r. ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw podjął uchwałę o jej odrzuceniu. Sejm RP 16 listopada 2022 r., na 66. posiedzeniu, odrzucił uchwałę Senatu. Prezydent RP 2 grudnia 2022 r. podpisał ustawę, która została opublikowana w Dzienniku Ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 2600) i weszła w życie.

OPRACOWAŁ

WICEDYREKTOR

Maciej Kowalski

Danuta Antoszkiewicz